

DERLEME

"EDWIN CHADWICK"

Şafak TANER GÜRİSOY*

"Oda çok soğuktu. Soba yanmıyordu ve sobanın başında duran erkek, durmadan olduğu yerde eğilip kalkıyordu. Odada bir de yaşlı kadın vardı. O da sobanın başına alçak bir sandalye çekmiş oturuyordu. Odanın bir başka köşesinde eski giysiler giymiş bir kaç çocuk vardı. Kapının karşısındaki küçük kuytu köşede, yerde üstü eski bir battaniyeyle örtülü bir şey yatıyordu. Oliver o tarafa doğru baktığında korkuyla titredti, ister istemez efendisine sokuldu. Üstü örtülü olmasına rağmen çocuk onun ne olduğunu hemen anlamıştı."

Dickens, Oliver Twist

Dickens, 1800'lerin İngilteresi'ni tüm çıplaklığıyla gözönüne seren yapıtlarıyla edebiyat dünyasının ölümsüzleri arasında yer almıştır. Bu yılları, başka bir alanda en az onun kadar iyi tanımlamış olan Edwin Chadwick ise benzer kaderi paylaşmamıştır. Edwin Chadwick halk sağlığının önemli köşe taşlarından biri olmakla beraber ünü, konunun ilgilileriyle sınırlı kalmıştır. 2007'de British Medical Journal (BMJ) yayına başladığı 1840 yılından bu yana tıptaki en önemli köşe taşlarının saptanmasına yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada okurlarınca saptanan 70 olgu, editörlerden oluşan bir jüri tarafından 15'e indirilmiş, dergide herbirine ilişkin bir makale yayınlanmış ve okurların oylarına sunulmuştur (Godlee, 2007). Edwin Chadwick'in evlere su hattı ve kanalizasyon bağlanmasına yönelik olan "sanitasyon devrimi" birinci seçilmiştir (Ferriman, 2007). Mackenbach BMJ'de yayınlanan sanitasyon devriminin önemini vurgulayan makalesinde, Chadwick'in çalışmalarından çıkarılması gereken dersler; etkili girişimlerde bulunabilmek için hastalık nedeninin bilinmesinin her zaman şart olmaması, çevresel önlemlerin kişisel davranış değişikliklerinden çok daha önemli olması ve her sosyal sınıfa erişebilen evrensel önlemlerin, eşitsizlikleri azaltmaya yönelik önlemlerden

çok daha etkili olması olarak sıralamıştır (Mackenbach, 2007).

1800'lerin İngiltere'si

Sanayi devrimi öncesi yaşam tarımsal ekonomiye dayanmaktaydı. O zamanlara kadar ekonomik yaşam, ayrıcalıklı bir azınlık dışında gıda, giyim ve barınma gereksinimine odaklanmıştı. Güç azalarak devletten toprak sahibine ondan da tarım işçisine, gelir ise çoğalarak tersine akmaktaydı. 18. yüzyılın ikinci yarısında, buhar makinasının icadı, dokuma alanındaki birbirini izleyen mekanik yeniliklerle yaşam büyük bir değişime uğramıştır. İnsanlar köylerden kentlere sürülmüş, kentler inanılmaz bir hızla, sağlıklı bir şekilde büyümüştür (Galbraith, 1989). 1500'lü yıllarda 150 bin olan İngiltere nüfusu 1851'de 18 milyona çıkmıştı (The Peel Web, 2007a). Bu yıllar, içler acısı yaşamlar ve çıkar çatışmalarıyla doluydu. İşçilerin, -özelikle de çocukların- ve kolonilerin sömürülmesine dayanan ekonomi, iki yüzlü katı etik değerler biraradaydı. Sanayi devrimi yüz binlerce insanın yoksulluğu, yoksunluğu, canı pahasına elde edilen bir gelişmedir. Tarih boyunca hiç bir gelişme, belki de bu denli pahalıya mal olmamıştır. Demokrasi, feminizm, sendikalaşma, sosyalizm bu yıllarda ortaya çıkıyor. Darwin, Engels, Marx, Freud'un çağı, Karındaşen Jack'in da. Sanayi devrimin yansımaları ekonomik düşüncede de kendini göstermiştir. Bu düşünceler çağı derinlemesine etkilemişlerdir. Ekonominin babası diye anılan Adam Smith bu değişimin öncüsüdür. 1776'da yayınladığı "Ulusların zenginliğinin yapısı ve nedenleri üzerine bir araştırma" kitabında; "Kaynakların kıt olduğu bir ortamda, insanların öncelikle kendi gereksinimlerini düşünerek, onları karşılamak için çaba göstermeleri doğaldır. Bu çabalar bireyin olduğu kadar toplumun da yararına olacaktır. Bireye böyle davranması için adeta görünmez bir el yol göstermektedir. Bu görünmez el, devletin görünen yetenezsiz elinden daha iyidir. Değerin emek tarafından

*Dr., Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

belirlenmesi toplumun ilkel durumu için geçerliydi. Kapitalizmde ise değer kaynağı gelir yani ücret, rant ve kâr" diye yazmıştır. Malthus'un nüfus kuramına göre nüfus geometrik hızla, besinler ise aritmetik hızla artmaktaydı. Bu dengesizliği halletmek için iki yol vardı. Savaş, doğal afetler, kıtlık, hastalık ya da yeterli parasal olanakları olmayanların evlenmemeleri, evlenselerde çocuk yapmamalarının sağlanmasıdır. Ricardo ise bu dengesizliği işçi artışı sorununa indirgemıştır. Bırakınız yapsınlar öğretisine dayalı görüşlerini, işçiye ödenen ücretin onun asgari geçimini sağlayacak düzeyde kalacağı teorisiyle desteklemiştir.

Sanayi devriminin ortaya çıkardığı "kentleşme" sorunu, sağlıkla ilgili çeşitli tehlikeleri de beraberinde getirdi. 1815-1850 yılları, sağlıksız kentleşmenin en kötü dönemiydi. Kalabalıklaşan kentlerin hızla arttığı, çöplerin toplanmadığı ve temizliğinin yapılmadığı, temiz su sağlanmasında yetersizlik olduğu bir dönemdi. Salgın hastalıklar yaygındı. Vebanın neredeyse ortadan kalkmış olmasına karşın, tifus, çiçek salgınları çıkmaktaydı. 1831 yılında kentleşme, salgın hastalıklar listesine kolerayı ekledi ve sorunu ağırlaştırdı; Londra'da ölüm hızı binde 35.3'e çıkmıştı. (The Peel Web, 2007b). Kolera, İngiltere'ye yeni bir felaket olarak gelmişti. Su ile bulaşan bir hastalık olmakla beraber bu bilinmiyor, sadece tahmin ediliyordu. Sınıf ayrımı gözetmeksizin öldürüyordu. Yoksullar gibi zenginler de ölüyordu. Bu da toplum hijyeni için büyük bir kampanya başlatılmasını sağladı. Tıbbi bakış açısı çok ilkel durumdaydı. Anestezikler bulunmamıştı, cerrahi çok ilkel, yardım kuruluşu fonlarına bağımlı, kötü koşullarda az sayıda hastane vardı. Doğan her 1000 bebekten 437'si, 2 yaşına ulaşmadan ölüyordu. Ölüm hızları 1831-1844 yılları arasında Birmingham'da binde 14.6'dan 27.2'e, Bristol'de 16.9'dan 31'e, Liverpool'da 21'den 34.8'e çıkmış (Cody, 2007) ve sorunun farkedilmesine yol açmıştır. Nüfusun %50'si 15 yaş altındaydı. %10-20 oranında hasta, yaşlı, bakıma muhtaç kişi vardı (Cody, 2007). Kentler fiziksel açıdan sağlığı bozarken, uzun çalışma saatleri, kadın ve çocuk işçilerin ruh sağlığının kötüleşmesine neden oluyordu. Ama sanayi devrimi, bilimin gelişmesiyle kazanımlar da sağladı. Kolayca yakanabilen ve bit barındırmayan, yünün yerini alan pamuklu giysiler, kimya endüstrisinin gelişmesiyle sabun ve deterjan üretimi, antiseptikler, haşerelerin yaşamasına olanak vermeyen tuğla evler, beslenmenin çeşitlenmesi, gelişen taşımacılığın, malların ve yiyeceklerin daha iyi dağıtılmasına olanak vermesi....Bazıları bunu, "sanayi devriminin sağlığı kötüleştirdiği söylencidir" savına dayanak olarak kullandılar. Oysa bu kazanımlardan kimlerin yararlanabildiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu yıllarda dünyada tüm kömürün üçte ikisi, demirin yarısı, çeliğin yedide beşi, pamuklu kumaşın yarısı Birleşik Krallıkta üretilmekteydi. Geriye kalan üretimse ABD, Fransa, Almanya ve Belçikanın elindeydi (Hobsbawm, 2007).

Bütün bu koşullar, bu devrin toplumsal politikalardan zengin olmasına neden olmuştur. Yeni zamanların ilk toplumsal politika önlemi 1802 yılında İngiltere'de

mensucat sanayinde çalıştırılan çocukların çalışma koşullarını düzenleyen yasayla başlamıştır (Talas, 1995). Bu yıllarda, toplumsal politikaların oluşturulmasında yer alan en önemli isimlerden biri de Chadwick olmuştur.

Edwin Chadwick

Edwin Chadwick, Manchester yakınlarında Longsight'da 24 Ocak 1800 tarihinde doğmuştur. Eğitimini Londra'da tamamladıktan sonra gazeteci ve avukat olarak çalışmıştır (Wikipedia; 2007a). Bu, onun öncelikle düşünme ve araştırma tekniğini, yazma yeteneğini geliştirmiştir. Chadwick, yararcı olduğu gibi, İngiltere'de yaşamını sağlıkla ilgili reformlara adanmış bir sosyal reformcu ve profesyonel anlamda devlet hizmeti veren bir kişidir. Chadwick'in, 1828 yılında, Westminster Review'da "Kazalara karşı sigortanın anlamı" isimli bir makalesi yayınlanmıştır. Bu makale sağlıkla ilgilenmeye başladığının ilk göstergesidir (Bloy, 2007). Chadwick'in çalışmaları yasa yapmak için gereksinim duyulan bilgiyi üreten araştırmalardır. Chadwick'in hastalıkların bulaşında miasma teorisine inanmasına rağmen çevre sağlığını ve bu konuda hekim dışı çalışanlarının önemini dile getiren ilk kişi olması önemlidir.

1810 yılında ailesi Londra'ya taşınmıştır ve Chadwick, 1829'da Jeremy Bentham ile tanışmıştır. Tanışmalarından üç yıl sonra Chadwick'in yoksulluk yasası komisyonunda, ardından çocuk işçi komisyonunda görevlendirilmesine ön ayak olarak, ceza yasası ve yoksulluk yasalarının çıkmasında etkili olmuştur.

Bentham yararcılığın ilk savunucusu olarak Adam Smith'in ilkelerine inanmaktaydı. Yararcılık ilkesi herhangi bir nesnenin, çıkarı söz konusu olan taraf için mutluluk üreten yada mutsuzluğu engelleyen özelliği olarak tanımlanmaktadır. 1820'lerden itibaren kabul görmeye başlayan görüşleri pek çok kamu yönetimi yasasına ağırlığını koymuştur. Bentham herkesi en mutlu yapacak şeyi yapmayı uygun görüyordu. Yararcılık sağduyu ile çalıştığı için de eleştirilmiştir. Görüşlerinden biri de, günümüzde de tartışılmakta olan, yeni bir hapisane yapısı idi: Panoptikon (Werrett, 2007). Panoptikon'un temelinde yatan ilke, tek odalı hücrenin içindeki saklanacak hiçbir yer bırakmaması, buna karşılık nöbetçilere her hareketi izleme olanağını sağlamasıydı. Bu hapisane yapısı Pentonville Tutukevinde uygulandı. Panoptikon önerisinin ardından, Bentham her yıl seçim yapılması, oy verme hakkının yaygınlaştırılması için çalışmalara başlamıştır. Baba-oğul Mill'lerin de üye oldukları Radikal Filozofların da başkanıydı, ancak Mill daha sonra Bentham'ın pek çok görüşünü red etmiştir. Aynı zamanda Robert Owen'ın sahibi olduğu tekstil fabrikasının ortaklarındandı. New Lanark'taki çırçır fabrikasında 18.yy sonlarında Robert Owen'ın kayınpederi Dale tarafından farklı bir uygulama başlatılmıştı. Yetimhanelerden alınan gençlere hem eğitim hem de iş sağlamak amacı güdüyordu. New Lanark İskoçyanın en büyük çırçır fabrikası haline geldi. Günde 1.5 saatlik eğitim veriliyordu. Önceleri gün içinde yapılan eğitim, 13 saatlik

bir çalışmanın ardından akşam saatlerine kaydırıldı. Dale'nin yerine Owen geçtikten sonra eğitime daha ağırlık verildi. Alkol yasağı getirildi, 12 yaş altında olanların çalışması yasaklandı, çocuklar 10.5 saat çalıştırılmağa başlandı (**The Peel Web, 2007c**). Avrupadan reformistler sanayinin insani yüzünü görmek için bölgeye geliyorlardı. Yaptıklarıyla yetinmeyen Owen yeni bir girişimde bulundu: New Harmony (**The Peel Web, 2007d**). Burada egemen olan ilke kişisel çıkar değil, halka hizmet olacaktı. Fakat başaramadı. Ancak New Harmony, Smith'in önerilerini red etse de İngiltere Smith'in fikirlerinin gelişmesi için çok uygun bir ortamdı. Smith'in önerdiği ekonomik model Ricardo ve Malthus tarafından ele alınmıştır. Malthus, James ve Stuart Mill, Doğu Hindistan şirketi yöneticileri tarafından kurulan Haileybury Kolejinde ekonomi dersleri vererek yaşamlarını sürdürmektedir.

Chadwick giderek Bentham'ın en yakın yardımcısı ve arkadaşı olmaya başlamıştır. Diğer yakın çalışma arkadaşları John Stuart Mill, Dr. Southwood-Smith, Dr. Kay-Shuttleworth ve Neil Arnott'dır (**Szreter, 2003**). Manchester'ın yoksul mahallelerinde hekimlik yapan James Phillips Kay ile yoksulluk komisyonunda beraber çalışmıştır. Kay, Londra'da yoksulluk ve sağlıksızlık arasında ilişkiyi gösteren bir araştırma yapmış ve Chadwick'in raporunun hazırlanmasında da çalışmıştır. Neil Arnott ise 1838'de Londra'da yoksulluk adlı bir rapor hazırlamış, yoksulluk yasasının çıkmasında etkin rol almıştır. Dr. Southwood-Smith ise Fabrika komisyonu ve maden komisyonunda çalışmıştır. 1834 yoksulluk yasasında etkili olmuştur.

Edwin Chadwick, yoksulluk yasalarının, çalışma ile ilgili kanunlarının hazırlanmasında etkin bir rol üstlenmiştir. İlk olarak 1832 yılında, yoksulluk yasası komisyonunda görevlendirilmiş, 1834 yılında, yoksulluk yasasında yapılan değişiklikleri hazırlamıştır. Yoksulluk yasası komisyonundaki çalışmaları 1846 yılına kadar sürmüştür. Chadwick'in Yoksulluk Yasası Komisyonu'ndaki çalışmaları, eylemlerde yararlı olduğuna ilişkin eleştiri almıştır.

Yoksulluk Yasaları (**The Workhouse, 2007a**);

1536, 1572, 1576 ve 1597 tarihli yasalar, kilise bölgelerindeki yoksulları korumayı emrediyordu. 1572 yasası yerel vergilendirme, 1576 yasası ise yoksullara iş bulma ve aylaklığı önleme, cezaevleri kurma temelliydi. 1601'de ulusal düzeyde vergilendirmeyi içeren bir yoksulluk yasası çıkartıldı. Bu yasa ve ardından gelecek yoksulluk yasaları, yoksulları korumaya yönelik bir yapıdaydı. Bu yasa, anababaların bakamadıkları çocuklarına, yetimlere, yoksullara iş olanağı sağlamayı, çalışmayanlara yardımı ve çocukları çalışabilecek hale getirmeyi amaçlıyordu. Her kilise bölgesi vergisini ödemekte ve kendi yoksullarının sorumluluğunu taşımaktaydı. Bu bölgelere paraş adı veriliyordu. Bazı paraşler para toplama konusunda daha cömerttiler. Paraş sisteminin en önemli avantajı herkesin birbirini tanımasıydı. Ancak Fransa ile olan savaşlardan sonra yoksullara ödenen paralar azalmağa başladı.

1601 yılı yasasına dayanan eski yoksulluk yasası, kilise üyelerinin yoksullara yardım etmesi gerektiği fikrinden kaynaklanıyordu. Her papazın sorumlu olduğu bir bölge vardı. Kör ve çok yaşlılar gibi muhtaç kişilere para yardımı yapılıyor, hasta ve yaşlılara işevlerinde yaşam sağlanıyordu. İşsiz herkes yardım görüyor ve yoksullar kilise üyelerinin kendisini aklıktan "korumak" zorunda olduğunu düşünüyorlardı. Yardım yapanlar, yoksulların kendilerine yapılan yardımı "iyilik" olarak değil, doğal hakları olarak algıladıklarını düşünmekte ve bundan rahatsızlık duymaktaydılar. Genel kanı, bu sistemin kötü organize edildiği, yoksulları aylaklığa özendiriyordu. Yoksulluk sosyal bir sorun olarak görülüyor, zayıf insanların kaçınılmaz sonucu olarak algılanıyordu. Bu düşüncelerin egemen görüş haline gelmesi 1834 yoksulluk yasasının temelini oluşturmuştu.

1832 yılında 26 araştırmacı her kentte 3 bin paraş ziyaret ederek bilgi topladılar (**The Peel Web, 2007e**). Hipotezleri yoksullara yaygın olarak yapılan yardımın zararlı olduğuydu. Anket formu nüfusun % 20'sini kapsayacak şekilde yollandı. Ancak % 10'u geri döndü. Sorular yetersizdi ve kayıp veri çoktu. 1833'te kurulan komisyon da bu sistemin tüm ulusu mahvettiği sonucunu çıkardı. Bu yasayla işevinde yaşamayanlar hiç bir yardımdan yararlanamayacaktı. İşevlerinin koşulları sertleştirilerek, kişilerin yardım istemekten kaçınmaları sağlanacaktı, her paraşte eğer paraş küçükse her birlikte işevi kurulacaktı. Yardım için para verenler işevlerinin kontrolü için bir kurul seçecekti, yardım oranlarını belirleyecekler ve durumu merkeze rapor edeceklerdi. Hükümet tarafından merkez yoksulluk komisyonundan üç kişi ülkede ıslah çalışmalarını denetleyecekti. Komisyon, Malthus'un öğretilerine uygun olarak yeni bir yasa tasarısı önerdi. Nakit para yardımları ve önlemler kaldırıldı. 1834 yasası, yoksullara işevi adı verilen yerlerde barınma olanağı sağlıyordu (**The Workhouse, 2007b**). Bu "olanağın" amacı, yardımların hak olduğu düşüncesinden bir an önce uzaklaşmalarını sağlamaktı. İlk kez 1572 yasasıyla kurulan işevleri yaygınlaştırıldı. 1723'de işevi yasası ile yardımlar işevlerinde yaşayanlarla sınırlandırıldı. Gerekse ihtiyaçları evlerinde yaşayacağı kabul edecekleri düşünülmekteydi. İşevleri yoksulluğa çare olacak, yoksulları terbiye edecekti. Ancak 1834 yasasının çıkmasından sonra, cezaevlerinde tutuklulara verilen yiyeceklerin işevlerinde verilen yiyeceklerden daha iyi olması, yoksulların suç işleyerek hapisaneye girmeğe çalışmalarına yol açmıştır (**Engels, 337**).

İşevleri

Edwin Chadwick'in içine bulunduğu komisyon çalışma evi'nde yaşayanları yedi gruba ayırmaktaydı (**Victorian Powys, 2007**).

- Yaşlı ve hasta erkekler
- Yaşlı ve hasta kadınlar
- 15 yaş üstü güçlü erkekler
- 15 yaş üstü güçlü kadınlar
- 7-15 yaş erkek çocuklar
- 7-15 yaş kız çocuklar
- 7 yaş altı çocuklar

Bu yedi grup birbirlerinden tamamen ayrı yaşam sürmekteydiler. Her grubun kendine ait bir avlusu vardı. Akut ve kronik hastalar, akıl hastaları gece gündüz oyalanacak hiç bir uğraşları olmadan diğerleriyle hep beraberdiler. Çalışmayanlar boş zamanlarında sadece oturuyorlar ve hiç bir şey yapamıyorlardı. Binalar çıplak, cezaevi benzeri yuvarlak hatları olmayan, sert köşeli yapıları. Binada yatakhane, çamaşırhane, morg, fırın, yemekhane, tecrit için avlu ve ibadethane bulunuyordu. Binayı dış dünyadan ayıran yüksek duvarlar çevreliyordu, pencereler yerden neredeyse iki metre yükseklikteydi, pencere eşiklerine oturulup dışarı seyredilmesin diye eşikler eğilimli yapılmıştı. Dış dünyayla izin alarak ve denetim altında haberleşebiliyorlardı. Isıtma yeterli değildi, akşamları erkenden ateş söndürülüyordu. Üst katlarda yaşayan hasta ve yaşlılar merdivenlerden inemedikleri için bulundukları katlarda gönüllü tutuklular gibiydiler. İnsanlar dar alanlara adeta sıkıştırılmışlardı. On çocuk onbeş metre karelik alanda yaşamak zorundaydılar. Revir her zaman doluydu; kızamık, tifo, difteri, dizanteri, kızıl, kırıklar en sık görülen hastalıklardı. Odaları duvarları burada yaşayanların ne kadar şanslı olduklarını vurgulayan İncilden pasajlarla ve uyulacak kurallarla 'dekore' edilmişdi (The Peel Web; 2007f).

Günlük Programları aşağıdaki şekildedir;

- 5.00 Kalk borusu
- 6.00 - 7.00 Dua ve Kahvaltı
- 7.00 - 12.0 Çalışma
- 12.00 - 13.00 Yemek
- 13.00 - 18.00 Çalışma
- 18.00 - 19.00 Dua
- 19.00 - 20.00 Yemek
- 20.00 Yatış

Bu yasanın kabulü ile yardımların azaltılmasıyla beraber ekonomide hemen iyileşme sağladı. Olabildiğince sert ve acımasız önlemler maliyetlerin düşmesini sağladı. Sözümona iyi bir yapılanma getirilmiş ancak zaten korunmasız olanlar daha da güç koşullara teslim edilmişti. Ondokuzuncu yüzyılda yaşayan devlet adamı Disraeli bu yasa, İngiltere'de yoksulluğun bir suç olduğunu dünyaya duyuran ve bu nedenle ülkenin saygınlığını zedeleyen bir yasa olarak belirlemiştir (Talas, 1996).

Chadwick'in çalışması, yasa yapmak için gereksinilen bilgiyi üreten devlet hizmeti gibidir. Yasaların insanlık dışı oluşu, Chadwick'e bağlanamaz. Çünkü, uygulama ve bunun yorumundan sorumlu değildir. 1834 yılında yapılan yoksulluk yasasındaki değişikliklerin eksiklikleri nedeniyle Chadwick, sağlık ölçütlerinin iyileşmesine adanmış çalışmalarına ara vermiştir. Chadwick'in doktrinleri 1841 sonrası etkisini yitirmeğe başlamıştır. Çünkü yoksulluk yasaları semptomları geçiştirmiş ancak nedeni yok edememiştir.

Yoksullar bu koşullar altında sosyal yardımı kabul etmemişlerdir. Bu yüzden de işlevleri işçi hareketinin ve Çartizm'in yayılmasına hizmet etmiştir. 1830'ların

ortasından 1848'e kadar İngiltere'de sosyal muhalefete damgasını vuran ve başlangıçta bir genel oy hareketi olan Chartism daha sonra bir sosyal içeriğe kavuştu (Everett, G.; 2007). Chartistler 1840'lı yıllarda 10 saatlik iş günü, çocukların çalıştırılmasının yasaklanması, emekçilerin maddi koşullarının iyileştirilmesi gibi talepleri genel oy hakkı talebi ile birlikte savunmaya başladılar. 1839 yılında 250 bin imzalı seçme hakkına dair bildirge Avam Kamarasından 235'e karşı 46 oyla ret ediliyordu. Genel grev çağrısı yapan hareketin liderleri tutuklandı. Üç milyon imzalı ikinci girişim 1842'de ret edildi. 1844'te Earl Grey'in başkanlığındaki liberal parti yeni yoksullar yasasını uygulamaya koydu. Değişen sadece bir kaç hukuki ayrıntıydı. 1848'de Avrupa'nın başlıca sanayi ve ticaret merkezlerinde sistemi hedef alan ayaklanmalar oldu. Bu çabalar Fransa'da 1848 Şubat'ında işçi sınıfının iktidar ortağı olmasıyla sonuçlandı. Fransa'daki devrim kısa sürede Almanya, İtalya, Macaristan ve Avusturya'da benzer sonuçlara yolaçtı (Sendika.org, 2005). 10 Nisan'da da İngiltere'de Çartistler büyük bir gösteri düzenledi. Ancak bu girişimin reddi, hareketin sonunu getirdi (Bloy, 2007).

Yoksulluk yasası reformcularından olan Edinburgh Üniversitesi Tıp doktorlarından William Pultney Alison çalışma koşullarına odaklanmış, sanitasyon koşullarının iyileştirilmesinin değil ücretlerin artmasının ve yoksulluğun azalmasının fiziksel koşulları iyileştireceğini savunmuştur (Joshi, P.; 2007). 1849 Londra kolera salgınında üç ay içinde 13 bin kişi yaşamını yitirmişti. Mayhew işçi bölgesi olan Bermondsey'de kolera'nın yarattığı yıkımı anlatmış ardından Londra'da işçilerin yaşam koşullarına ilişkin daha geniş bir inceleme yapmayı önermiştir. Bu inceleme yapılmış, sonuçlar yayınlanmış ve dikkatleri çekmeyi başarmıştır. 1849'ta Mayhew yoksulluğun ücretlerin azlığından kaynaklandığını yazdı (Joshi, 2007). Böylece orta sınıf yoksulluğun farkına varıyordu. Ancak ekonomistler fonların yardımlar için düşüncesizce savrulmamasını, yoksulların aylıklığa özendirilmemesini düşüncesiyle bu tür yayınlara hararetle karşı çıkmışlardır.

Halk sağlığı Bentham'ın yarırcı hareketinin bir biçimi olduğu ve halk sağlığı hareketini yoksulluk yasalarının doğurduğu söylenmektedir. Yoksulluk yasalarına gelince, 1906-1914 arası pek çok düzenleme yapılmıştır. 1919 yılında yoksulların bakımı sağlık bakanlığına geçmiş ancak bu yasalar 1929'a kadar yürürlükte kalmıştır. 1929'da işlevleri de kaldırılmıştır. Ancak 1940'a kadar varlıklarını sürdürenler olmuştur (Wikipedia; 2007b).

Fabrika Yasaları

1802 ve 1833 arasında beş iş yasası çıkartıldı. Ancak bunların uygulanması için gerekli ödenek ayrılmadı. 1833 Yasasından önce, gençler ve çocuklar gece, gündüz çalıştırılıyorlardı (Wikipedia; 2007c). Modern sanayi için normal işgünü, pamuklu, yünlü keten ve ipek fabrikalarını kapsayan 1833 tarihli Fabrika Yasası ile başlar. Chadwick, 1833 yılında fabrikalarda çalışan çocukların komisyonunda görevlendirilmiştir.

1833 tarihli yasanın belirlediğine göre, normal fabrika işgünü, sabahın beşbuçuğundan akşamın sekizbuçuğuna kadardı. 13-18 yaş grubu 12 saatte fazla çalıştırılmayacak, her gün boyunca birbuçuk saatten az olmamak üzere, yemek arası verilecekti. 9-13 yaş arasındaki çocukların çalışması, günde 8 saatle sınırlandırılmıştı. Dokuz yaşından küçük çocukların çalıştırılmaları yasaklanmıştı. 1834'ten itibaren 11 yaşından küçük, 1835'ten itibaren 12 yaşından küçük, 1836'dan itibaren 13 yaşından küçük çocukların fabrikalarda sekiz saatten fazla çalıştırılmayacağını öngören yasalar çıkartıldı. 1844'te yürürlüğe giren yasa 18 yaşın üzerindeki kadınları himayesi altına alıyordu. Bunlar her bakımdan genç işçilere eşit duruma getiriliyordu. İlk kez yasa koyucu, yetişkinlerin çalışmasını doğrudan doğruya ve resmen denetim altında tutmaya kendini zorunlu görüyordu .

1844'ten 1847'ye kadarki dönemde 12 saatlik işgünü, Fabrika Yasasına bağlı bütün sanayi kollarında genel ve tekdüze bir uygulama olmuştur. 1846-47 yıllarında Tahıl Yasaları ve pamuk gibi hammaddelerden alınan ithalat vergileri kaldırılmış; çartist hareket ile 10 saatlik işgünü savaşımı en yüksek noktasına ulaşmıştır. 1847 tarihli yeni Fabrika Yasasına göre, 13-18 yaş grubu ve kadın işçiler için işgünü 11 saate indiriliyor 1848'den itibaren de 10 saatle sınırlandırılıyordu. 1850'de çalışma saati 10.5'e çıkarıldı. Kadınlara ve gençlere gece vardiyasını kaldırıyordu. 1853 yasası çocukların kadın ve gençlerle aynı saatte çalıştırılmasını zorunlu kılıyordu. 1878'de tüm fabrika yasaları birleştiriliyor, tüm iş kollarını kapsama alıyordu. 10 yaş altında çocukların çalıştırılmasını yasaklıyor, 10-14 yaş grubunun yarım gün çalışacaklarını, kadınların haftada 56 saatten çok çalıştırılmayacağını getiriyordu. 10 yaşına dek eğitim zorunlu hale getiriliyordu (The Peel Web, 2007g).

Chadwick Raporu

Yoksulluk ve fabrika komisyonlarında yaptığı çalışmalardan çok etkilenen Chadwick, daha sonra sağlık koşullarını ve onların geliştirilmesinin yollarını araştıran bir komisyonunun sekreteri olmuştur. Chadwick, bu komisyonda 1839-1841 yılları arasında araştırmalarını yürütmüştür. Chadwick 1840 yılında kentlerin sağlığına ilişkin bir rapor hazırlamıştır. Bu çalışmasının ardından tarihsel bir raporla sonuçlanan, geniş çaplı bir ulusal halk sağlığı araştırmasına girişmiştir. Bu çalışmada, Büyük Britanya çalışan popülasyonunun sağlık koşullarını sorgulamıştır. Araştırma giderlerini yoksulluk yasası komisyonu karşılamıştır. Chadwick araştırma raporunu 1842 yılında masrafını kendisi karşılayarak yayınlamıştır. Raporun resmi olarak değil, yazarının adıyla yayınlanmasının nedeni, yoksulluk yasası komisyonu üyelerinin raporun olduğu gibi yayınlanmasına karşı çıkmaları, Chadwick'in de raporun değiştirilmesini kabul etmemesidir (The Peel Web, 2007h). Rapor, 30 binin üzerinde satmıştır (The Peel Web, 2007h).

Rapor İngilteredeki kötü yaşam koşullarının altını çiziyor ve hastalıklarla bağlantısını kuruyordu. Rapordaki

çözüm önerilerinin başlıcaları kanalizasyon ve çöp toplama sistemiydi. Ayrıca bölge sağlık çalışanlarının önlemleri almaktan ve yasayı uygulamadan sorumlu olmalarını söylüyordu. Yoksulların daha çok hastalandıklarını, erken öldüklerini ve pislik ve hastalıklar arasında nedensellik bağı olduğunu söylüyordu. Pislığe neden olan etkenler ortadan kaldırılarak hastalıkların önleneceğini gösteriyordu. 1831-1839 Kolera salgınları raporun oluşumunda yol gösterici olmuşlardır. 1848 halk sağlığı yasasının başka bir kolera salgınına denk gelmesi ilginçtir. Oysa gerçek olan koleranın sınıf gözetmeksizin öldürmesiydi.

443 sayfalık rapor dokuz bölümden oluşmaktaydı (Chadwick, 1965);

I. İşçi sınıfının yaşadığı, hastalıkların en yaygın olarak bulunduğu, konutların genel koşulları

II. İşçi sınıfının içinde bulunduğu sanitasyon koşullarını belirleyen, konut dışı kamu düzenlemeleri

- Ev ve caddelerin drenajı
- Cadde ve yolların temizliği : yaya yolları
- Su temini
- Toprak drenajının sanitasyona etkileri

III. İçinde bulunulan ekonomik koşullar ve işyerlerinin kötü havalandırması; işçi barınakları, evleri ve işçilerin sağlığı etkileyen eviçi alışkanlıkları

IV. Toplumdaki farklı sınıfların karşılaştırmalı yaşam şansları

V. Sanitasyon koşullarının ihmali nedeniyle oluşan parasal yükler

VI. Koruyucu önlemlerinin, yaşam şansını ve sağlık standartlarını artırıcı etkisini gösteren kanıtlar

VII. Halk sağlığını koruma amaçlı yasalara sahip devletin ve yasaların ilkelerinin tanımlanması

VIII. İşçi barınakları

Sonuç

Raporda dört ana tema vardır. Bu temalar kanıt niteliği taşıyan örneklerle sunulmuştur. Rapor, ilk dört bölümde tıbbi bilgi içermeksizin sanitasyon yokluğunun hastalıklarla, yüksek mortalite hızlarıyla, düşük yaşam beklentisiyle ilişkisini irdeliyordu. 50 İngiliz kentindeki mortalite oranlarını, nedenlerini, ortalama yaşam yıllarını sınıfsal farklılıklara göre sunduğu pek çok tablo raporda yer alıyordu (Tablo 1). Bu bölüm raporun yaklaşık yarısını oluşturuyordu. İkinci tema olarak, beşinci bölümde sağlıksızlığın ekonomik maliyeti sorgulanıyordu. Üçüncü olarak altıncı bölümde koruyucu önlemler ele alınıyordu. Son tema ise son bölümlerde ele alınan yönetim konusuydu.

Rapor, sosyal düşüncede yeni bir çığır açıyordu. Flinn, bu raporun çağının ilerisinde olduğunu söylemektedir. Bununla beraber rapor, tıbbi yönünün zayıf olması, lordlar

Tablo. Bölge ve sınıfa göre ölüm sayısı ve ortalama yaşam yılı

	Ölüm Sayısı	Ortalama Yaşam Yılı
Bethnal Green		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	101	45
Tüccarlar ve Aileleri	273	26
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	1 258	16
Leeds Boredough		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	79	44
Tüccarlar ve Aileleri	824	27
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	3 395	19
Liverpool		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	137	35
Tüccarlar ve Aileleri	1 738	22
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	5 597	15
Whitschapel Birliği		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	37	45
Tüccarlar ve Aileleri	387	27
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	1 762	22
Strand Birliği		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	86	43
Tüccarlar ve Aileleri	221	33
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	674	24
Kensington Birliği		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	331	44
Tüccarlar ve Aileleri	348	29
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	1 258	26
Wilts Birlikleri		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	119	50
Tüccarlar ve Aileleri	218	48
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	2 061	33
Kendal Birliği		
Soylular, Profesyoneller ve Aileleri	52	45
Tüccarlar ve Aileleri	138	39
Ustalar, İşçiler, Hizmetçiler ve Aileleri	413	34

kamarası tarafından başlatılmış olması ve gerekli yasal düzenlemeleri içermediği için eleştirilmiştir. Engels 1844 yılında İngiltere’de emekçi sınıfların durumu’nu yazarken bu rapordan yararlanmış, aynı tanımlamaları farklı bir nedensellik kurgusuyla ele almıştır.

Raporun dokuzuncu ve son “sonuçlar” bölümünde, Chadwick çalışmasını aşağıdaki şekilde özetlemiştir (Chadwick, 1965);

“Toplanan kanıtların değerlendirilmesi sonrası, elde edilen sonuçları özetlemek isterim.

Öncelikle, bu araştırmaya konu olan felaketin boyut ve işleyişi hakkında: ...

- Başlıca işçi sınıfında gözlenen ve hava kirliliğinin neden olduğu, artırdığı ya da kolaylaştırdığı hastalıklar, farklı epidemik ve endemikler, krallığın her bölgesinde görülmektedir. Etkilenenler, müstakil evlerde, kırsalda, köylerde, küçük ya da daha büyük kasabalarda hatta metropollerin en aşağı kesimlerinde ikamet ediyor olabilir. Çürümüş hayvan ve gıda maddeleri, rutubet ve pislik, aşırı kalabalık, iç içe geçmiş konutlar hava kirliliğine neden olmaktadır.

- Hastalıkların sık görüldüğü her yerde, hastalığın daima yukarıda tarif edilen fizik koşullarla ilgili olduğu bulunmuştur. Kanalizasyon, yeterli temizlik, iyi havalandırma ve hava kirliliği azaltan diğer önlemlerle bu fizik koşulların düzeltilmediği yerlerde ise hastalıkların sıklığı ve şiddeti azalmaktadır. Hatta, zararlı etmenlerin tamamen ortadan kaldırıldığı yerlerde bu hastalıklar hemen hemen yok olmaktadır.

- İş, gelir, bol ve çeşitli beslenme, işçi sınıfına epidemik hastalıklardan “muaf olma ayrıcalığı” tanımamıştır. Bu hastalıklar, diğer dönemlerde olduğu gibi ticari ve üretim refahı dönemlerinde de sık ve ölümcül olmuşlardır.

- Su kaynaklarındaki eksiklik, temizlik alışkanlığının oluşmasını engeller.

- Pislik ve kötü havalandırma kaynaklanan yıllık yaşam kaybı, savaşlardaki ölüm ve yaralanmadan daha yüksektir.

- Sadece İngiltere ve Galler’deki 43.000 dul kadın ve 112.000 yoksul yetimin aile reislerinin kaybı, büyük oranda yukarıda tarif edilen ve önlenemez nedenler ile olmaktadır.

Bu aile reislerinin ölüm yaşı 45'in altındadır ve bu İsveç'teki tüm halkın ortalama yaşam süresinden 13 yıl daha düşüktür. Bu aile reislerinin erken ölümlerinin neden olduğu toplumsal kayıplar ve hastalık, ölümleri sonucu oluşan parasal yük sanılandan daha büyüktür.

- Epidemik ve diğer hastalıkların tahribatı, halkın baskısını azaltmaz aksine artırma eğilimindedir.

- Mortalitenin yüksek olduğu bölgelerde, doğumlar sadece ölümlerle eksilen nüfusu yerine koymakla kalmaz, aynı zamanda nüfusu artırır.

- Zararlı fiziksel etmenlere maruz kalan gençler, bu etmenlerden korunan gençlere göre fiziksel gelişim ve sağlık yönünden daha zayıftır. Böyle etkilere maruz bir nüfus ahlaki etkilere daha az duyarlıdır ve sağlıklı nüfusa göre eğitimin etkisi daha geçicidir. Bu olumsuz şartlar daha kısa ömürlü, savurgan, aymaz ve radikal bir erişkin nüfus oluşturur ve bu kişiler için bedensel tatmin bir alışkanlıktır. Bu alışkanlıklar yaşamın her türlü edep ve görgü kuralının terk edilmesine yol açar. Özellikle de evlerin aşırı kalabalıklaşması ile büyük sınıflarda her iki cinsin de hem sağlık hem de ahlaki çöküşüne sebep olur.

- Kasabalarda ki kirlilik yozlaşmaya yol açmaktadır. Bakımsız sokaklar ve çevre kirliliğinin ortasında ne bulursa onunla kıt kanaat geçinen insanların ahlaki çöküntüsüne eğilim yaratır.

- Yerel halktan toplanan paralar, genellikle adaletsiz ve eşit olmayan bir şekilde değerlendirilir; farklı şekillerde baskıyla toplanır; beceriksiz ve pratik olarak sorumsuz memurlar tarafından farklı ve verimsiz girişimlerle savurgan bir şekilde harcanır.

- Halk sağlığını korumak için varolan kanunlar ve anayasal mekanizmalar kullanım dışı kalmıştır.

İkinci olarak; iyileştirilebilecek yönleriyle bugünkü işçi sınıfının sağlık koşulları:

Halk yönetiminin yetki alanı içinde kabul edilmiş olan öncelikli, en önemli ve aynı zamanda en uygulamaya elverişli önlemler, lağım ve kanalizasyon sistemi, tüm uygunsuz yerleşimli meskenlerin yerlerinin değiştirilmesi, caddeler, yollar ve sağlıklı su sağlanmasının geliştirilmesidir.

- İstenmeyen konumdaki kentlerin ve meskenlerin acilen yer değiştirmesiyle ilgili belli başlı engeller, nakliyat ve insan gücünün getirdiği sıkıntı ve masraf olmuştur.

- Bu masraf, yirmide bire ya da otuzda bire düşürülebilecektir ya da geliştirilmiş ve daha ucuz lağım-kanalizasyon sistemlerine geçişte otomatik araçlar ve su kullanımı ile önemsiz düzeye getirilecektir.

- Su içinde asılı partikül bulunması istenmediğinde, kent dışındaki herhangi bir uzaklıktan taşınması, en ucuz ve zararsız biçimde olmalıdır ve bu aynı zamanda verimli

kullanım için en iyi yöntemdir. Ayrıca doğal su kaynaklarının kirlilik nedeniyle yok olması ve zarar görmesinden kaçınılmalıdır.

- Evde kullanmak ve diğer amaçlar için daha iyi içme suyunun sağlanması kesinlikle zorunludur. Yine başarılı ve ekonomik bir lağım ve kanalizasyon sistemi için de, çalışmalara temel olan jeolojik alanların uyumu şarttır. Özellikle lağım ve kanalizasyon sistemi için önemli kolaylıklar getirecek lağım ve kanalizasyon sistemi hakkında bilimsel çalışmaların yapılması işçi sınıfının sağlığı için önemlidir. Erken ölüm ve hastalıklar yanında varolan masrafların da azalması ile lağım ve kanalizasyon sistemi, su sağlanması, temizlik çalışmalarını daha iyiye götüren işlemlere yapılan harcama, maddi kazanç durumuna gelebilecektir. İşçi sınıfının korunması ve toplum güvenliğinin sağlanması için mühendislik becerileri ve bilimselliğe sahip olan görevlilerce planlanan ve yürütülen tüm yeni yerel toplum çalışmalarında yapılan harcamalar yararlı olacaktır.

- Bu gibi işlerde, tüm acil giderler için zorunlu olarak para toplamadaki adaletsizlik ve gaddarlıktan söz edilmektedir. Bu, sadece kısa dönemde elde ettikleri yararları bakan insanlarla ilgilidir ki bundan kaçınılmalıdır. Çünkü bu işlerin içinde yaşadığımız dönemin daha ötesine uzanan yararlar vardır.

- Varolan konutların sadece üçte birinin onarımı ve yapılacak düzenlemeler, lağım ve kanalizasyon için giderleri, tahminen %10 ya da %15 azaltabilir.

- Sıklıkla bir arada görülen kötü havalandırma ve işyerlerindeki diğer kirlilik nedeniyle oluşan hastalıkların önlenmesi ve hastalıkları önlemeye yönelik çalışmaların artışı için ekonomi iyi olmalıdır. Bu çalışmalar için bağımsız bir bölge tıp görevlisi tayin edilecek ve yasaları uygulamaya koymak ve sağlıkla ilgili önlemler almayı başlatma sorumluluğu taşıyacaktır.

- Tüm bu düzenlemelerin kombinasyonu ile İsveç çizelgelerince yaşam süresinde en azından 13 yıllık bir artışın tüm işçi sınıfına yayılabileceği gösterilmektedir.

- Bunların elde edilmesi ve varolan harcamalardaki azalmanın getirdiği diğer yararlanımlar, yasaları koyan millet meclisinin gücü dahilindedir".

Miasma teorisi

Chadwick, içme suyunu arıtmaktansa çöplerden kokuların uzaklaştırılmasının daha önemli olduğuna inanıyordu. Times'da, Chadwick'i "önce evlerin, ardından caddelerin ve en son olarak da nehrin tam arıtılması ve drenajının yapılması" savunuculuğunu yaptığına dair haberler yayınlanıyordu. Aynı yıllarda, Kanada'da bir koloni yöneticisi olan Sir Francis Head Chadwick'in raporunu yeniden değerlendirmiştir. Chadwick'in kötü drenaj ve havalandırma ile ilgili eleştirisini övmüş ve hastalıkların kötü kokularla bulaştığını iddia eden miasma teorisini desteklemiştir (Halliday, 2001).

Chadwick'in miasma inancına dair güveni Koch'un 1883'te *Vibrio Cholera*'yı keşfi ile de sarsılmadı. Neil Arnott, Büyük Kentler ve Kalabalık Bölgeleri Soruşturma Komisyonu'nda "insanların mental ve fiziki sağlığını bizzat bozan ve önemli oranda kişiyi erkenden mezara götüren hastalıkların çoğunun ana nedenini gıda artıklarının çürümesi veya insanların kendi gövdelerinden çıkan pisliklerin evlerinin içine ve etrafına toplanmasından kaynaklanan atmosfer kirliliğindeki zehirdir" diyordu (Halliday, 2001).

Chadwick'in arkadaşlarından biri olan Florence Nightingale de, kızıl, kızamık ve çiçek hastalıklarını, binaların altından geçen kanallardan kokuların yayılmasına bağlamıştı (Attewell, 1998).

Kirli hava yerine kirli suyun kolera epidemilerinin ana nedeni olduğu düşüncesine dair en belirgin katkılar anestezi John Snow'un çalışmalarıdır ve zamanın önünde bir görüş ortaya koymuştur. 1854'te hastalıkları soruşturma komitesinin üyelerinden biri Sir William Farr'dı. 1858'de "Büyük Kokan", uzun gecikmelerden sonra parlamaentoyu Joseph Bazalgette'nin kapsamlı bir kanalizasyon sistemi içeren planını onaylamak üzere harekete geçirdi. 1859 ve 1875 arasında Bazalgette sistemi tasarladı ve Londra'nın su kaynağını çöplerden koruyacak ve sudan kaynaklanan salgınlardan kenti kurtaracak birleşik kanalizasyonları inşa etti (Cook, 2001).

Farr, 1866'daki epideminin Whitechapel'de Bazalgette sistemine henüz bağlanmamış küçük bir bölgede sınırlı kalmasından oldukça etkilenmişti. Farr'ın soruşturması Doğu Londra su şirketinin depolarının kontamine olduğunu gösterdi: "Mortaliteyi etkileyen şey, drenaj sistemidir" diyordu (Halliday, 2001). Bazalgette bu sonuca daha önceden ulaşmıştı. Salgın hastalıklarda havanın bulaştıran sudan daha önemli olduğuna dair inanç 1892'de Londra'nın önemli ticari partneri olan Hamburg'da kolera epidemisinin çıkması ile sarsıldı. İngiliz hükümeti Londra'ya atlayabileceğini tahmin ettiği salgınla mücadele edecek bir komite oluşturdu. Ancak beklenen Londra salgını oluşmadı. Bazalgette ölümünden bir yıl sonra, Londra'yı salgından kurduğu drenaj sistemi sayesinde korumuştur. Londra'da hava hala kokuyordu, insan dışkısı yerine atların dışkısı nedeni ile koku vardı. Ancak suyu temizdi ve Londralılar kolera salgınlarına karşı güvende idi. 1866'da Londra'nın son kolera epidemisi, Bazalgette sisteminin henüz kapsamadığı bir bölgede oldu ve John Snow'un hipotezinin resmi ortamlarda kabul görmesine neden oldu (Luckin, 1977).

Halk Sağlığı Yasası

Peel kabinesi Chadwick Raporu'nu aldıktan sonra doğrulamak üzere 1843'te bir komisyon kurmuştur (Hamlin, ve Sheard, 1998). Bu komisyonca 1844 ve 1845'te hazırlanan raporları doğrular nitelikteydi. Kötü sanitasyon koşullarının sağlıksızlığa yol açtığı bazı kentlerde ölüm hızının binde 43'e çıktığı, yaşam beklentisinin 24 yıl olduğu gösterilmiştir. Bu rapor ve

1847'de Londra kolera salgını birleşince, halk sağlığı yasasının kabulü zorunlu olmuştur.

Chadwick, 1848-1854 yılları arasında sağlık yönetimi kurulunda çalışmıştır. 1834 Yoksulluk Yasası'nda ve 1833 Fabrika Yasası'ndaki uygulamalarda görülen sınırlılıklar nedeniyle devlet hizmetinde reform gerektiğine inanmıştır. Sağlık yönetiminde olduğu dönemde verdiği mücadele, 1848 yılında Halk Sağlığı Yasası'nın çıkmasıyla sonuçlanmıştır. 1848'de çıkan halk sağlığı yasasında, halk sağlığı çalışmalarının yerel olarak yönetilmesi, toplum katılımının özendirilmesi yönündeki düşünceleri gündeme getirmiştir. Bu yasayla düşüncelerini somutlaştırmıştır. 1846-52 yıllarında iktidarda olan Russell Kabinesi de reform programına halk sağlığı yasasını geçirerek başlamıştır (The Peel Web; 2007g).

Halk sağlığı yasası, devletin halkın sağlığından sorumlu olduğunu gösterecek olan yasalar silsilesinin ilkidir. Bu yasayla beraber merkezi bir sağlık kurulu oluşturulmaktaydı. Yerelde ise halkın %10'undan fazlası istiyorsa yerel sağlık kurullarının da oluşturulmasını olanak sağlıyordu.

Halk sağlığı yasasıyla (Alderslade, R.; 1998: 549);Merkezi sağlık kurulu kurulmuştur. İlk merkezi kurulda Chadwick görevlendirilmiştir.

Chadwick, yönetsel açıdan bölgelere ayrılmış ülkede sistemin planlanmasından büyük ölçüde sorumlu olmuştur. Birliğe dahil olan bölge belediyeleri kanalizasyon, su sağlama, yol yapımında sorumlu olacaktırlar. Birliğe dahil olmayanlarda ve kaba ölüm hızının binde 23'ten yüksek olduğu bölgelerde yerel sağlık kurulları kurulacaktır. Maliyetler, bu işler için toplanacak paradan sağlanacaktır. Londra, İskoçya ve İrlanda yasa çerçevesinde değildir.

1854 yılına gelindiğinde kurulda sadece üç kişi kalmıştır. Yerel kurullar oluşturuldukça, merkezi kurulun gücü kaybolmaktadır. Merkezi kurulun geliri yoktur. Kurumsallaşmayı sağlayacak önlemler alınmamıştır.

Halk sağlığı yasası, yoksulluk yasası ve belediye yasasıyla birlikte merkezileşmeye giden yolu açmışlardır. Fakat yerelin çok güçlü olması ve kişilerin merkezileşmeye karşı olmaları merkezileşmenin önünde engel oluşturmuştur. Londranın yasa kapsamı dışında bırakılması bunun en iyi örneğidir. Bu yasayla pek çok şey aynı kalmıştır. Daha fazla para ödemek istemeyen parişlerin baskısıyla maliyeti yüksek olduğu düşünülen, çevre sağlığı hizmetlerine değilde işevleri gibi kısıtlı hizmetler yönelmiştir.

Sonuç

Viktorya Devrinde egemen düşünce; liberalizm, laissez-faire, anti kollektivizm, bireysellikti. Gerçekte sanayi devriminden kaynaklanan koşullar sonucu ortaya çıkan yoksulluk insanlardan kaynaklanan doğal bir son olarak görülmekteydi. Ama gerçekten doğal olan karşıt

ideolojilerinde ortaya çıkmasıydı. Sonuç olarak, devletin sağlığa müdahalesi gündeme geldi. Yaşam koşullarının iyileştirilmesi, yoksulluğun azaltılması sistematik bir yol izleyemedi ve zayıf kaldı. Chadwick, böyle bir dönemde tarihe tanıklık etmiş, toplumsal politikaların oluşmasında öncü rol üstlenmiştir. Ancak genel bir kabul görmemiş ve 1854 yılında emekli olmak zorunda kalmıştır. 6 Temmuz 1890 tarihinde Surrey’de ölmüştür.

Daha sonraları İngiltere’de, toplumsal politikaların yetersizliğinin gözlemlenmesiyle; Yaşlılık Sigortası (1908), Ulusal Sigorta Yasası (1911), Dul, Yetim ve Yaşlılık Yasası (1925) çıkartıldı (Talas, 1996). Bu süreci Beveridge Raporu ve Sağlık Hizmetleri Ulusal Yasası izledi. Günümüzde ise, tüm dünyada bu toplumsal politikaların terk edilmesini izliyoruz. Belki de işin aslı toplumsal politika tanımının içindedir; “*Toplumsal politika, amacı toplumsal adalet olan, ekonomi biliminin doğal yasalarını düzeltici ve anamalı toplum düzeni içinde sınıf savaşmalarının nedenlerini gidermeye dönük önlemler ve siyasalar öngören bir denge, uyum ve barış bilimidir*” (Talas, 1996).

Özetle; Chadwick olguları üstün bir teknikle tanımlamış ancak çözüm önerilerini bir bütün içinde değerlendiremediği, çözümü sanitasyonla sınırladığı ve pragmatik düzeyde kaldığı için etkisi çok derin olamamıştır. Oysa Engels, Chadwick’in raporunda belirttiği kanıtlarını da kullanarak yaptığı çözümlemelerle tarihi dönüştürebilmiştir.

TEŞEKKÜR

Yazının kurgusuna yaptığı katkılardan dolayı Dr. Ata Soyer’e teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR

- Alderslade, R. (1998), “The Public health Act of 1848”, BMJ; 317: 549-550.
- Attewell, A. (1998), (<http://www.ibe.unesco.org/publications/ThinkersPdf/nightingalee.PDF>), 30.01.2007.
- Bloy, M. (2007), “Chartism”, (<http://www.victorianweb.org/history/chartism.html>), 30.01.2007.
- Bloy, M. (2007), “Edwin Chadwick”, (<http://www.victorianweb.org/history/chad1.html>), 30.01.2007.
- Chadwick, E. (1965), “Report on the Sanitary Condition of the Labouring Population of Great Britain. 1842. Ed. & Intro. M.W. Flinn. Edinburgh: University Press; 1965. p. 421-425
- Cody, D. (2007), “Child labor” (<http://www.victorianweb.org/history/hist8.html>), 30.01.2007.
- Cook, G. C. (2001), “Construction of London’s Victorian sewers: the vital role of Joseph Bazalgette, Postgrad Med J 2001;77:82.
- Engels, F. (1994), “İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu”, İstanbul: Sosyalist Yayınlar.
- Everett, G. (2007), “Chartism or The Chartist Movement”, (<http://www.victorianweb.org/history/hist3.html>), 30.01.2007.
- Ferriman, A. (2007), “Readers choose the “sanitary revolution” as greatest medical advance since 1840”, BMJ, 334: 111.
- Galbraith, J. K. (1989), “Kuşku Çağı”, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Godlee, F. (2007), “Milestones on the long road to knowledge”, BMJ, 334: 2-3.

Halliday, S. (2001), “Death and miasma in Victorian London: an obstinate belief”, BMJ 2001;323(7327):1469-1471.

Hamlin, C. ve Sheard, S.(1998), “Revolutions in public health: 1848, and 1998?”, BMJ; 317(7158): 587-591.

Hobsbawm, E., (2007), “Mid-Victorian England’s Industrial Dominance — and the First Great Depression”, (<http://www.victorianweb.org/economics/eh1.html>), 30.01.2007.

Joshi, P. (2007), “The Dual Work of “Wastes” in Chadwick’s Sanitary Report”, (<http://humwww.ucsc.edu/dickens/OMF/joshi.html>), 30.01.2007.

Luckin, W. (1977), “The final catastrophe— cholera in London, 1866”, Med Hist.; 21(1): 32-42.

Mackenbach, J. P. (2007), “Sanitation: pragmatism works”, BMJ 334: 17.

Szreter, S. (2003), “The Population Health Approach in Historical Perspective”, Am J Public Health, 93(3): 421-431.

Talas, C. (1995), “Toplumsal Politika”, İstanbul: İmge Kitabevi.

The Peel Web (2007a), “Population Growth in the Age of Peel”, (<http://dspace.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/social/pop.htm>), 30.01.2007.

The Peel Web (2007b), “Public Health:background”, (<http://ds.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/p-health/pubheal.htm>), 30.01.2007.

The Peel Web (2007c), “Robert Owen and New Lanark”, (<http://ds.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/factmine/owennewl.htm>), 30.01.2007.

The Peel Web (2007d), “Robert Owen and New Harmony”, (<http://www.mbloy.pwp.blueyonder.co.uk/peel/social/owennewh.htm>), 0.01.2007

The Peel Web, (2007e), “The 1832 Commission of Enquiry into the operation of the Poor Laws”, (<http://ds.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/poorlaw/plcommis.htm>), 30.01.2007.

The Peel Web (2007f), “Conditions in the Workhouse”, (<http://dspace.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/poorlaw/condwkhs.htm>), 30.01.2007.

The Peel Web (2007g), “Extracts from The Factory Act of 1833”, (<http://ds.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/factmine/factact.htm>), 30.01.2007.

The Peel Web (2007h), “The Sanitary Report, 1842”, (<http://ds.dial.pipex.com/town/terrace/adw03/peel/p-health/sanrep.htm>), 30.01.2007.

The Workhouse (2007a), “Poor Laws”, (<http://www.workhouses.org.uk/index.html?poorlaws/poorlaws.shtml>), 30.01.2007.

The Workhouse (2007b), “1834 Poor Law Amendment Act”, (<http://www.workhouses.org.uk/index.html?poorlaws/poorlaws.shtml>), 30.01.2007.

Victorian Powys (2007), “The Union Workhouse”, (<http://history.powys.org.uk/school1/llanfyllin/workmenu.shtml>), 30.01.2007.

Werrett, S. (2007), “Potemkin And The Panopticon: Samuel Bentham and The Architecture Of Absolutism in Eighteenth Century Russia” (<http://ideashistory.org.ru/pdfs/12werrett.pdf>), 30.01.2007.

Wikipedia (2007a), (http://en.wikipedia.org/wiki/Edwin_Chadwick), 30.01.2007.

Wikipedia (2007b), (http://en.wikipedia.org/wiki/Poor_Law#The_end_of_the_Poor_Law), 30.01.2007

Wikipedia (2007c), (http://en.wikipedia.org/wiki/Factory_Act), 30.01.2007.

Sendika Org (2005), “İşçi Sınıfı Mücadeleleri ve Marksizm Öncesi Sosyalist Düşünceler / İdeoloji Pratikdir”, (http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=2164), 25.02.2007.